

NASLOV

**ENAINTRIDESET
IN
EDEN**

Knjiga o vojnem ujetništvu

Osip Šest

Woodstar Publisher, 2015

O TEJ E-KNJIGI

»Enaintrideset in eden – Knjiga o vojnem ujetništvu«, Osip Šest

© Osip Šest, 1937

© Woodstar Publisher, 2015

BISBN 978-999-2727-04-16 (pdf)
BISBN 978-999-2727-05-16 (mobi)
BISBN 978-999-2727-06-16 (ePub)
BISBN 978-999-2727-07-1 (azw3)

Publicirala v elektronski obliki založba Woodstar Publisher S. A., 2015.

AVTORSKE PRAVICE IN LICENCA

Vse pravice pridržane.

Nobenega dela te e-knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvorniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam. Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod za vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili. Če berete to e-knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod. Zahvaljujemo se vam, ker upoštevate in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

VSEBINA

Naslov 2

O tej e-knjigi 3

Avtorske pravice in licenca 4

Vsebina 4

Enaintrideset in eden 5

I. 5

II. 7

III. 10

IV. 17

V. 28

VI. 39

VII. 47

VIII. 55

IX. 58

X. 67

ENAINTRIDESET IN EDEN

I.

Vselej, ko se bliža pomlad, ko prihaja doli preko Krima in Rožnika od nekje daleč topel veter — vselej mi pobegne misel preko meja v deželo zagonetk — v Rusijo. To se ponavlja redno vsako leto, prav tako, kot se lastovke selijo vsako leto... Na isto mesto — v iste kraje... Tudi moja misel roma tja, kjer je ostalo par let življenja, kjer je bilo sto in sto novih spoznanj... Bilo je podobnih usod na stotisoče, in ne samo v Rusiji, ne, ne, tudi v Nemčiji, Franciji, Italiji, celo v pravljичni Japonski. Vse skupaj se je imenovalo: vojno ujetništvo. Posameznik je izgubil ime in ni pomenil ničesar za celoto. Vendar bi pa vedel vsak posameznik povedati svojo zgodbo, več ali manj zanimivo...

Ali ni čudno! Toliko let je že minilo po vojni in vselej se človek rad vrača v ono, kar prav za prav ni bilo dobro. V vseh, v večini knjig, ki govore o vojni, o ujetništvu, najdemo popise strahot, samo nesrečni, izmučeni ljudje nastopajo... Brutalni oficirji in krvave ofenzive — neizprosne granate pokajo in more, naskoki na nož in bajonet — vse to je popisano nazorno, strašno in pogosto mogočno in pogosto resnično s peresom, v katerem je tlela božanska iskra...

Nekje v Golijevi mladinski igrici o »Peterčku in njegovih poslednjih sanjah« izprašuje bolni Peterček o vojni in grozotah in se zanima posebno za to, koga prav za prav pobijajo na vojni, ali gre vse navprek, ali dobre ali hudobne. Ko mu rečejo, da tam ne delajo izjem, mu to ne gre dobro v majhno butico. Da, res je, na vojni ni razlik in svinčenke ne izprašujejo ... Sicer pa — tudi življenje ne izprašuje!

Kdor trdi, da je bila vojna samo grozota, ta ne govori resnice! Kdor trdi, da je bilo življenje v vojnem ujetništvu samo trpljenje, ta močno pretirava. Vojna in ujetništvo je imelo prav tako, kot vse na svetu, tudi sončne strani, svojo vedrost, zanos... Naporov silnih je zahtevala vojna, odpovedi — pokazala je pogosto nečuvena junaštva, požrtvovalnost in podobnih čednosti več... Ujetništvo je rodilo nesebičnega prijatelja, tovariša, altruista, rodilo je ono, kar imenujemo hrepenenje... Milijoni src so hiteli v mislih domov pod rodne strehe, v objem in naročje dragih ljudi... Že res, bile so grozote na vojni, a lepota je bilo tudi... Kakšno radost je utegnila narediti dopisnica na fronti in kakšen praznik je bil, če je prispela v Tomsk, Novočerkask, Ufo ali Čeljabinsk — da ne govorim o onih, ki so romale v avstrijska, francoska taborišča.

V neki svoji drami pravi Schiller, da je mir lepa zadeva. Takoj v isti sapi pa pove: »Aber der Krieg auch hat seine Schonheit!...« Tisti, ki je gledal sredi noči pri odprtem oknu veličastje zvezdnatega neba ali nevihte z bliski, strelami in grmenjem, bo utegnil zaslutiti podobno veličastje nočnega boja. Tisti, ki je videl ob sončnem jutru sejalca sredi razoranih brazd in pa sredi dveh front, tisti je spoznal, da je smrt nekaj slučajnega ...

Vse drugo je hujše!... Ta fronta, na kateri stoji človek v največjem miru, zaščiten od oklepov zakonov, ta je hujša! Ta borba terja sleherni dan več žrtev, kot so jih one na Karpatih, ob Marni in Soči in Solunu ali Dobrudži. Ta borba je neizprosna in pusti žive le najmočnejše, ki so kos vsakemu orožju, ki se zoperstavlja vselej, tudi če jih čaka breznaden boj ... Tam, pred leti, so bile granate in šrapneli, strojnice in podobno simpatično orožje — tu, v tej vsakdanji borbi pa so zahrbtnost in topost, hinavstvo, laž in svetohlinstvo... O, to so hujša sredstva za boj — to je hujše od nenadnega plinskega napada!...

In potem!... Vzemimo samo majhno frontico naše lepe dežele ... Pustimo velike kanone v miru in pogledimo jih žrtve enega samega dne: Uboj, umor, pijanstvo, pohlep in požig... In onih izgubljenec ne pozabimo, ki umirajo obupani nad vsem in si zadržujejo zanko okrog vratu

sami... Ne, ne! Fronta, boji, bitke — vse to je bilo lažje, vse to je bilo celo lepše... In vendar! Če je življenje težko, vendar ni samo grdo, je tudi lepo in včasih neskončno lepo ...

Tisti, ki pišejo knjige o vojni in o vsem, kar je bilo z njo v zvezi, ne store prav, niti pravično, ako osvetlujejo samo eno plat. Je še druga, vedrejša, ki jo je okusil sleherni na fronti, v zaledju ali v ujetništvu... — To je vera v življenje... Ta vera v življenje je dajala odpora in sile vsem, ki so jedli doma kruh preprežen s slamo, ta vera je dvignila Dobrovoljce in jih vedla pod prapore, ta vera je dala vojnemu jetniku onstran Urala moči, da jo je ubral peš preko Afganistana in indijskih puščav, da je z največjim naporom in silno odpovedjo spet priromal pod domači krov, pod zvon domače cerkve ...

Dokler bo živela generacija, ki je pretolkla »Veliko vojno«, tako dolgo bo tekla povest o njej in rasla anekdota... S to vojaško anekdoto je nekako tako kot z onimi zgodbami lovcev in ribičev... Je neke vrste »latinščina«... Čim bolj se čas odmika, tem večja je korajža, dejanja podeseterijo važnost, opasnosti rastejo v nedogled ...

Danes imamo že ustno izročilo o svetovni vojni. Dogodke in junaštva, ki jih je doživel Pepe, povzame naenkrat Tine, prikroji jih po svoje, počese in poveča pomen in jih pripoveduje... In po Tinetu posname najboljše Ivan, doda in redigira ... Tako srečate eno samo junaštvo z deseterimi obrazi in deset bujnih herojev se buta ob junaška prsa ...

Svetovna vojna bi bila končana v enem tednu, ako bi bila vsa ta junaštva resnična... Na frontah v par dneh ne bi bilo žive duše, ako bi bili vsi taki junaki, kot je bil recimo kolega Šabernoch iz Kecskemet a ... On sam je zajel na tisoče Rusov in jih odgnal, da, odgnal, lastnoročno, tako je rekel, v ujetništvo na svoje veleposestvo.. Kaj bi bilo z ubogimi siromaki Rusi, če bi imeli za nasprotnika samo take tiče, kot je bil prijatelj France iz Kobarida... Samo pogledal jih je enkrat — nato še enkrat — in vse je ležalo ... »Kaj kanoni, kaj tanki — pogledati je treba na sovražnika, pa je!« — tako je dejal. Ali, kje so podobni bojevniki kot je bil spoštovani gospod Erwin von Wachtel, ki je prišel v taborišče najavljen kot rešeto — češ, da je sedemintridesetkrat ranjen in preluknjan. Ko je prišel zares, na njem ni bilo lukenj nad običajno mero...

Zato pravim: Če teče beseda o vojni, ni nujno, da treskajo samo granate in trgajo dum-dum krogle kite in meso... Tudi ni nujno, da je vse samo trpljenje, silni marši, lakota, ker kuhinja tri dni ni mogla do strelskih jarkov, ne, n e ... Sredi vsega tega zmešanega klopčiča se plete nekaj, kar je zdravo življenje, je vsakdanji dan, so ljudje s svojimi vrlinami in napakami, je smeh, je vrisk in včasih kane solza...

Ob poti stoji potem križ, brez napisa, na njem visi morda jeklena čelada — to je resnični grob neznanega vojaka... In spominu takih vojščakov, ki so bili vedri ljudje, naj bodo posvečene te vrstice in pa onim, ki so se potikali po taboriščih v vojnem ujetništvu...

Dejal sem že: vselej, ko prihaja pomlad v našo deželo, ko postane Ljubljana prav posebno prikupna, tedaj se prične. Iz dalje seže vame, je tu in zaživi na novo... Zdi se mi, da kliče v meni: ne pozabi, ohrani! Tako mi prinaša vsaka pomlad zopet spomin, vrača mi ga iznova in rodi hrepenenje po daljavah, po tujih krajih... In tako kot meni, se godi pri nas sto in sto ljudem, ki se med seboj niti ne poznamo... Vsi smo začarani od nečesa in to se imenuje: spomin na Rusijo. Zgodi se, da se spomniš po dolgih letih na ime, na obraz, ki ti je odšel že čisto iz spomina ... Zgodi se, da stoji pred teboj naenkrat podoba pokrajine, obala reke ali skupina brez sredi polja... In vse te stvari naenkrat niso več mrtve, ne, ožive in dušo dobe. Vse dobi dušo, notranjost, ne samo ljudje, s katerimi smo živeli skupaj in jih poznali, ne, tudi živali, drevje, knjige in hiše... Dušo imajo naenkrat vse te stvari, imajo barve in aromat, imajo celo morja in zvezde... Kako je to? Odkod izvira to čudno zblížanje? Morda od zagonetnih, nevidnih žarkov,

morda od kemičnih simpatij ... od harmoničnega valovanja? Od česa? Morda se je vse naše tedanje doživetje, moje, Francetovo iz Kobarida, ono Erwina von Wachtela in sto drugih podobnih samo nekomu sanjalo. Nekomu nekje na drugem planetu? ... Jaz tega ne vem, — tega ne ve nihče — danes... Ampak nekoč, nekoč se bo že izvedelo...

Da! Vsa ta legija, ta tiha, nikjer organizirana bratovščina bivših vojnih ujetnikov v Rusiji je začarana in blagoslovljena... Vsak je dobil v dar najlepše, kar je dano človeku, ki ima obličje božje: dobil je spomin na nekaj, kar je bilo prekrasno...

Pravim: bilo je prekrasno! Ko izgovorim besedo, vem, da je drugače. Sedanjost nikoli ni lepa in kar ni lepo, temu se izmika upravičenost do življenja. A sanje so lepe in so resnične zato, ker so lepe ... Zato verujem v sanje, verujem v spomin... Ko se odmikajo leta čim dalje bolj in bolj, — raste z njimi vse lepo v spominu, — vse nelepo blede, izginja, kopni... Potem se zgodi čudo v nas... v vsakem se pojavi kos umetnika in iz onega obledelega fragmenta v spominu zraste nekaj novega... in to novo je lepo... Kdo je to storil? ... Zgodilo se je to v slehernem od nas, v njegovi duši se je prekalilo iz slabega v dobro...

To doživetje Rusije postaja vseobča last... Ono ni več spravljeno v posamezniku — razlilo se je iz posod... Prav je tako, kajti kaj koristi lepota, ako ostane skrita, ako ni zrcala, ki bi jo odražalo...

O Rusiji med vojno in o življenju vojnih ujetnikov bi se dala napisati ogromna knjiga, ki bi bila polna zanimivosti, podob, fotografij in doživetij... V sto taboriščih, kjer so živeli vojaki ali oficirji, se je stvoril nov način življenja, ki se ne da primerjati z nobenim drugim. To je bilo nekaj popolnoma svojevrstnega in vse svojevrstno je zanimivo... Iz vsega tega ogromnega izločim majhen fragment, bežen delček... pa saj ni nujno, da izpiješ vedro vina, da spoznaš kakovost...

Tam, nižje od Moskve stoji mesto, ki se imenuje Rjazan... Ni niti veliko, niti zanimivo — mesto je, kot jih je v Rusiji na stotine... In vendar je to zame najimenitnejše mesto, imenitnejše od Moskve in Nižnega, slavnejše od Kijeva in Petrograda... Kajti v tem mestu jih je živelo enaintrideset in eden, ki so tam končali vojno in čakali na to, kaj bo ... Čakali so eno leto in dve, pa še tretje in četrto... Potem so se razbegli na vse konce sveta ... Tu naredimo občni zbor, v tej knjigi se zberemo kakor se zbera maturantje ob petindvajsetletnici... Ob naši mizi sede nevidno vsi akterji, ki so sodelovali v tej dolgotrajni igri... Sede ruski oficirji in angleške usmiljenke, sedi blazni podpolkovnik, sedi stárši unteroficir Andrej in sedi fokselski Špeci... Tudi maturantka Klavdija sedi in blondinka Ellen in še par revolucionarjev, tovarišev in komisarjev je poleg... Vse zastave so razobešene... V miru in skladnosti sedimo, — kajti veže nas spomin na skupno doživetje...

II.

Začetkom meseca maja 1915. leta je odhajal nekega popoldneva deveti maršbataljon 45. pešpolka na fronto. Odhajal je iz Šoprona, kjer je bil nameščen, odkar so zavzeli Rusi njegove kasarne v Premislu in Sánoku gori v Galiciji. Odhod takega bataljona že davno ni bila več senzacija, čeprav je igrala muzika imenitne marše in so mame in sestre in dekleta jokale tako, kot se ob takih bridkih prilikah jokati spodobi. Zanimivo pri odhodu tega bataljona je bilo moštvo, ki je izjemoma tudi jokalo kar povprek, kajti bataljon je bil sestavljen po večini iz Zidov, katerim so pravočasno odrezali brade in šope las ob ušesih... Bil je to klavern bataljon in oficirji nikakor niso mogli s ponosom zreti na to družčino, ki je hitela kot rezerva na pomoč gor v Galicijo, — dejal bi torej, na pomoč ožji domovini... Po par histeričnih napadih pri vstopanju v vlak je bila zadeva prilično končana in reklo se je, da se gre na fronto. Z bataljonom je romal dodeljen praporščak Branko od slavnega »novantasette« polka iz Trsta, polka, ki je užival